

Factsheet PLEEGZORG 2019

Juli 2020

Soms kunnen kinderen (tijdelijk) niet bij hun ouders wonen, omdat het opgroeien of opvoeden daar niet goed gaat. Als ouders 'vrijwillig' hulp vragen of de kinderrechter besluit dat een uithuisplaatsing noodzakelijk is, dan worden kinderen bij voorkeur geplaatst bij pleegouders, omdat deze vorm van opvang in gezinsverband het meest op de natuurlijke situatie lijkt. Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die onder de Jeugdwet en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten valt.

Pleegouders worden in eerste instantie binnen de familie of in het sociale netwerk gezocht. Pleegzorg kent verschillende vormen, voor korte en langere tijd, bij crisis en in deeltijd. Bij de hulp aan jeugdigen en hun ouders wordt altijd zoveel mogelijk maatwerk geboden.

In Nederland worden veel jeugdigen door familieleden of bekenden opgevoed wanneer dat door omstandigheden thuis niet mogelijk is. Wanneer bij deze informele zorg geen jeugdhulp- of pleegzorgorganisatie betrokken is, heet dit formeel geen pleegzorg. Deze informele zorg valt daarom buiten het bestek van deze factsheet.

Er zijn in Nederland 28 (regionale) jeugdhulporganisaties die pleegzorg aanbieden. Ze werken op het gebied van voorlichting en werving landelijk samen onder de naam 'Pleegzorg Nederland'.

Pleegzorg Nederland is onderdeel van de brancheorganisatie Jeugdzorg Nederland. Deze factsheet is samengesteld op basis van de cijfers die zijn aangeleverd door alle (regionale) pleegzorgorganisaties.

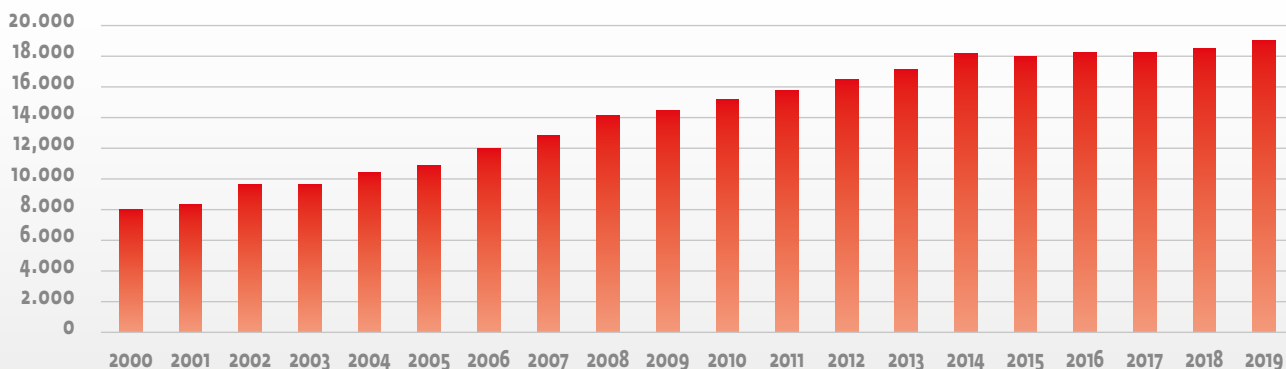
Deze factsheet bestaat uit twee onderdelen:

- A Cijfers over 2019
- B Het verhaal achter de cijfers & trends

A Cijfers over 2019

- In 2019 hebben 23.272 jeugdigen voor korte of langere tijd bij pleegouders gewoond. Dat is een toename van circa 530 kinderen in vergelijking met 2018.
- Op 1 januari 2019 woonden in Nederland 18.923 jeugdigen bij pleegouders.
- In 2019 zijn 4.356 jeugdigen in pleegzorg ingestroomd en hebben 4.059 jeugdigen de pleegzorg verlaten.
- Op 31 december 2019 woonden 19.042 jeugdigen bij pleegouders (grafiek 1). Er is sprake van een lichte groei van pleegzorg ten opzichte van 2018. De instroom is afgenomen, maar er zijn wel meer jeugdigen in pleegzorg ingestroomd dan uitgestroomd.

Grafiek 1: Totaal aantal pleegkinderen op peildatum 31 december 2000 - 2019

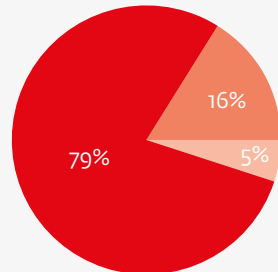

Pleegzorgvarianten

- 79% van de nieuwe pleegzorgplaatsingen in 2019 betreft voltijdpleegzorg.
- 16% van de plaatsingen betreft deeltijdpleegzorg, meestal geboden in weekenden en/of vakanties.
- Bij 5% van de nieuwe plaatsingen gaat het om een combinatie van deeltijd- en voltijdpleegzorg¹.

Grafiek 2:
Instroom jeugdigen in pleegzorg in 2019, naar soort(en) opvang

■ Voltijd
■ Deeltijd
■ Combi deeltijd en voltijd

Met de inzet van deeltijdpleegzorg ter ontlasting van (pleeg) ouders kan een uithuisplaatsing of het voortijdig afbreken van een pleegzorgplaatsing ('breakdown') worden voorkomen.

In 2019 woonde 48% van de pleegkinderen bij familie of bekenden: bij grootouders, tantes en ooms, onderwijzers of burens. Deze vorm van pleegzorg heet netwerkpleegzorg: de pleegouder komt uit het netwerk en er is sprake van een hulpvraag en van professionele begeleiding van de pleegouders in verband met complexe problematiek bij het kind of in de opvoedingssituatie. Het gaat hier om formele pleegzorg: pleegzorg waarbij een pleegzorgorganisatie is betrokken.

Duur van verblijf

Van alle jeugdigen die in 2019 de pleegzorg hebben verlaten, woonde 45% langer dan een jaar bij pleegouders, waarvan 27% langer dan 2 jaar.

Tabel 1: Verblijfsduur van de jeugdigen die pleegzorg in 2019 hebben verlaten

Korter dan 4 weken	10%
1 - 3 maanden	13%
3 - 6 maanden	13%
6 - 12 maanden	19%
1 - 2 jaar	18%
Langer dan 2 jaar	27%

Leeftijden

Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die bij een uithuisplaatsing voor jeugdigen van alle leeftijden wordt ingezet. 10% van de pleegkinderen was op 31 december 18 jaar of ouder: dat zijn ruim 1.900 jeugdigen. Dat is een verdrievoudiging ten opzichte van het aantal in 2017. Deze groei is een beoogd effect van de bestuurlijke afspraken waarin Jeugdzorg Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van Volksgezondheid, Wel-

zijn en Sport hebben geregeld dat met ingang van 1 juli 2018 pleegkinderen standaard tot 21 jaar in hun pleeggezin kunnen verblijven, tenzij het pleegkind aangeeft hier geen gebruik meer van te willen maken. Ondertussen bereidt het ministerie een wetswijziging voor, waardoor ook in de Jeugdwet komt te staan dat pleegzorg standaard tot 21 jaar wordt geboden.

Tabel 2: Leeftijden van pleegkinderen

Leeftijd	Jeugdigen die in 2019 bij pleegouders zijn geplaatst	Alle pleegkinderen die op 31 - 12 - 2019 bij pleegouders woonden
0 - 4 jaar	31%	12%
5 - 11 jaar	35%	39%
12 - 14 jaar	14%	19%
15 - 17 jaar	17%	20%
18 jaar en ouder	3%	10%

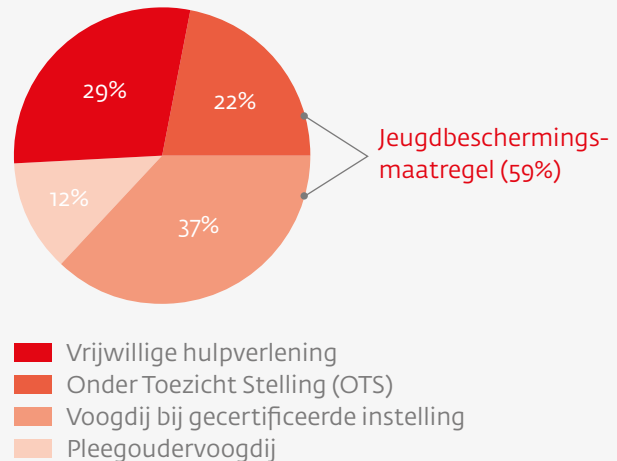
In 2019 zijn ongeveer evenveel meisjes als jongens bij pleegouders geplaatst.

¹ Jeugdigen die gebruik maken van twee pleegzorgvarianten tellen in het totaaloverzicht van jeugdigen die gebruik maken van pleegzorg één keer mee.

Vrijwillig of jeugdbescherming

- 29% van de pleegkinderen verblijft bij pleegouders in het kader van vrijwillige hulpverlening. Dat wil zeggen dat de ouders het gezag hebben en instemmen met de plaatsing bij pleegouders, of dat de jeugdige meerderjarig is.
- Bij 59% van de jeugdigen die bij pleegouders wonen is er sprake van een jeugdbeschermingsmaatregel:
 - voor 22% van de pleegkinderen is dat een Onder Toezicht Stelling (OTS)
 - voor 37% van de pleegkinderen ligt de voogdij bij een gecertificeerde instelling.
 Deze pleegkinderen zijn met een machtiging van de kinderrechter uit huis geplaatst.
- Bij 12% van de pleegkinderen is er sprake van pleegoudervoogdij. Eén of beide pleegouder(s) hebben dan de voogdij over hun pleegkind, met behoud van een pleegcontract, een pleegvergoeding en begeleiding.

Grafiek 3: Vrijwillig of jeugdbescherming

Uitstroom

In 2019 hebben 4.059 jeugdigen de pleegzorg verlaten. Het overgrote deel van de plaatsingen, namelijk 70%, is volgens plan beëindigd. 14% van de plaatsingen is voortijdig beëindigd, in overeenstemming tussen de cliënt, de pleegzorgorganisatie, de pleegouder(s) en de verwijzer (gemeente of jeugdbescherming). In een klein deel van de

gevallen is de zorg eenzijdig voortijdig beëindigd: 5% van de plaatsingen is voortijdig beëindigd door de cliënt en 5% door de pleegzorgorganisatie of de pleegouder(s). Tot slot is de zorg in 6% van de gevallen door externe omstandigheden of door overmacht beëindigd. Het gaat dan veelal om een verhuizing.

Breakdown²

In 2019 wordt voor de derde keer gerapporteerd over 'breakdown'. Dat betekent dat de beëindiging van de pleegzorgplaatsing niet gepland en niet gewenst is. Bij 520 beëindigde plaatsingen was er sprake van een zoge-

noemde 'breakdown'. Dat kwam voor bij 2,32% van alle pleegkinderen die in 2019 voor korte of langere tijd bij pleegouders hebben gewoond en bij 13% van alle pleegkinderen die in 2019 de pleegzorg hebben verlaten.

Tabel 3: Breakdown

Jaar	Aantal	Breakdownpercentage: het aantal breakdowns afgezet tegen alle pleegkinderen die in dat jaar voor korte of langere tijd bij pleegouders hebben gewoond	Breakdownpercentage: het aantal breakdowns afgezet tegen het aantal jeugdigen dat in dat jaar pleegzorg heeft verlaten
2017	590	2,85%	12%
2018	599	2,65%	14%
2019	520	2,24%	13%

Een belangrijke reden voor breakdown is overbelasting van het pleeggezin, waaronder ook van de kinderen van pleegouders, door de zwaarte van de problematiek van

het pleegkind. Ook problemen in de samenwerking met de ouders van een pleegkind of de samenwerking met professionals kunnen tot een breakdown leiden.

² Een belangrijk verschil bij het bepalen van het breakdownpercentage tussen de (wetenschappelijke) pleegzorgonderzoeken en de registratie voor de factsheet pleegzorg is de periode waarover is gemeten. In de meeste onderzoeken wordt nagegaan hoeveel kinderen over een periode van een aantal jaar een breakdown hebben meegemaakt. Deze factsheet zegt alleen iets over het aantal breakdowns in 2019, en niets over de daadwerkelijke continuïteit die er al dan niet is voor kinderen gedurende de hele periode dat ze bij pleegouders wonen. Aangezien het over één jaar gaat, is het logisch dat het percentage lager uitvalt dan de percentages uit de onderzoeken die tot nu toe zijn gedaan.

Wachten op pleegzorg

Op 31 december 2019 wachtten 471 jeugdigen op pleegzorg. Dat is een toename van 85% in vergelijking met 2018. Voor hen is nog geen bemiddeling gestart. 45% van de jeugdigen wacht op deeltijdpleegzorg. 30% van de wachtende jeugdigen is 12 jaar of ouder; 70% is jonger dan 12 jaar.

Voor 500 jeugdigen was op 31 december de aanvraag voor plaatsing bij pleegouders in behandeling bij een pleegzorgorganisatie. Dat is een toename van 9% in vergelijking met 2018. Voor hen wordt een passend pleeggezin gezocht: de

bemiddeling is gestart, maar een plaatsing is nog niet (definitief) rond. Dit heeft voornamelijk te maken met een tekort aan pleegouders en onvoldoende keuzemogelijkheden voor een juiste match.

Ruim de helft (51%) van de jeugdigen waarvoor een aanvraag voor plaatsing bij pleegouders in behandeling is bij een pleegzorgorganisatie, wacht op deeltijdpleegzorg.

De toename van de wachtlijst heeft o.a. te maken met een tekort aan pleegouders voor deeltijdpleegzorg.

Pleegouderbestand

In totaal zetten 16.717 pleeggezinnen zich in voor de opvang van 23.272 pleegkinderen. In 2019 zijn 2.778 nieuwe pleegouders geaccepteerd: 1.530 netwerkpleegouders en

1.248 bestandspleegouders. In 2019 zijn 2.386 pleegouders gestopt: 1.323 netwerk-pleegouders en 1.063 bestandspleegouders.

Tabel 3: Pleegzorgcijfers 2010 - 2019: aanmeldingen van pleegouders en aantal pleegkinderen

	Pleegouders		Pleegkinderen
	Belangstellenden die informatie hebben aangevraagd	Geaccepteerde (nieuwe) pleegouders	Op 31 december
2010	5.470	2.991	15.206
2011	16.203	2.853	15.778
2012	10.938	3.066	16.530
2013	10.785	3.325	17.247
2014	9.852	3.084	18.175
2015	12.408	2.919	17.934
2016	8.469	2.471	18.275
2017	11.425	2.647	18.273
2018	9.119	2.566	18.486
2019	10.214	2.778	19.042

B Het verhaal achter de cijfers & trends

Campagne *Open je wereld nu*

Eind oktober 2019 is de campagne *Open je wereld nu* van start gegaan met als doel het vergroten van de naamsbekendheid van pleegzorg en het werven van nieuwe pleegouders. Sinds de start van deze campagne is het aan-

tal belangstellenden dat informatie over pleegzorg heeft aangevraagd toegenomen. In heel 2019 hebben 10.214 mensen informatie over pleegzorg aangevraagd. Dat is een toename van 12% in vergelijking met 2018.

Trends en observaties

- In de Jeugdwet (2015) is vastgelegd dat jeugdigen die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen bij voorkeur in een gezinsomgeving worden geplaatst. Hiermee is er een wettelijke basis gekomen voor het beleid dat al een aantal jaren eerder was ingezet, waarbij de jeugdhulp wordt omgebouwd en jeugdigen minder in groepen worden geplaatst en vaker in pleegzorg of andere kleinschalige gezinsvormen. De verankering in de (Jeugd)wet heeft in 2019, net als in de voorgaande jaren, niet geleid tot een significante groei van de pleegzorg.
- Er is een aanzienlijke toename van het aantal jeugdigen dat wacht op plaatsing bij pleegouders. Ongeveer de helft van deze jeugdigen is aangemeld voor deeltijdpleegzorg. Deeltijdpleegzorg wordt vaak ingezet als lichte hulp, zodat de jeugdige nog (deels) thuis kan blijven wonen en een voltijdplaatsing kan worden voorkomen. De groeiende vraag voor deeltijdpleegzorg kan samenhangen met de inzet van de lokale teams waardoor er meer aandacht is voor signalering en de inzet van preventieve jeugdhulp. Het aantal pleegouders dat beschikbaar is voor deeltijdpleegzorg blijft echter achter bij de toenemende vraag.
- Door een afbouw van leef- en behandelgroepen worden jeugdigen die voorheen voor een groep aangemeld werden nu vaker bij pleegouders geplaatst. Ook lijken kinderen langer thuis te blijven met ambulante hulp. Wanneer die hulp dan uiteindelijk toch niet toereikend blijkt en een plaatsing bij pleegouders volgt, is er veelal sprake van forse gedrags- en hechtingsproblemen. Door deze beide ontwikkelingen wordt er veel gevraagd van pleegouders en ook van de pleegzorgbegeleiding.
- Om de draagkracht van pleegouders te vergroten, zijn goede begeleiding en het versterken van de opvoedvaardigheden van pleegouders belangrijk. Door de toenemende problematiek van de kinderen in pleegzorg is ook vaker diagnostiek en behandeling nodig voor pleegkinderen. Deze (extra) inzet en ondersteuning staan echter onder druk door de druk op de pleegzorgtarieven. De afspraken met gemeenten voorzien niet altijd goed in het combineren van pleegzorg met aanvullende hulp. Dit gaat ten koste van de kwaliteit en het snel kunnen inzetten van passende hulp ter voorkoming van een breakdown.
- De campagne *Open je wereld nu* lijkt haar eerste vruchten af te werpen: in 2019 hebben meer belangstellenden informatie over pleegzorg opgevraagd dan in 2018. Diverse gemeenten hebben het afgelopen jaar geïnvesteerd in wervingsacties. Het bereik en rendement van deze lokale acties is goed. Het aantal nieuwe pleegouders is met 8% toegenomen in vergelijking met 2018.

Vraag en aanbod

Voor een succesvolle plaatsing is een zorgvuldige matching tussen pleegkind en pleegouders belangrijk. Door een tekort aan pleegouders is de gewenste match niet altijd mogelijk. Dit geldt met name voor jeugdigen van 10 jaar en ouder en voor broertjes en zusjes die bij voorkeur samen in één pleeggezin geplaatst worden. Ook voor intensievere vormen van deeltijdpleegzorg en voor jeugdigen met

ernstige emotionele-, hechtings- en/of gedragsproblemen blijft het moeilijk om een passend pleeggezin te vinden. Voor een aantal jeugdigen is plaatsing bij pleegouders niet haalbaar of gewenst door de complexiteit van de problemen. Bij deze jeugdigen wordt gekeken of zij in een kleinschalige omgeving kunnen worden geplaatst met professionele opvoeders, zoals in een gezinshuis.

Actieplan pleegzorg

Jeugdzorg Nederland werkt samen met de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP), gemeenten (VNG), het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) en de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Justitie en Veiligheid (J&V) aan het Actieplan Pleegzorg. Doel van het actieplan is om de pleegzorg te verbeteren en actuele vraagstukken op te lossen.

Belangrijke programma's binnen dit actieplan zijn:

- Het *Actieonderzoek continuïteit pleegzorg*, met als doel vermindering van vroegtijdige beëindiging van pleegzorgplaatsingen ('breakdown') en uitval van pleegouders.

- Het programma *Versterken van de kracht van pleegouders*, waarin wordt geïnvesteerd in een goede toerusting en het bevorderen van deskundigheid van pleegouders, zodat zij hun pleegouderschap zo goed mogelijk kunnen vervullen en kunnen volhouden. Hiervoor wordt het komend jaar een online platform opgezet met actuele en betrouwbare informatie, inzicht in het scholingsaanbod voor pleegouders en de mogelijkheid tot ontmoeting en uitwisseling in de pleegouder-community.